

Галина ВАСИЛЕВСЬКА

кандидат економічних наук, доцент, Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, Україна, h.vasylevska@tneu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-0058-198X

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ АСИМЕТРИЙ ФІСКАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ДЕРЖАВИ

Вступ. Сучасні тенденції функціонування економічної системи держави характеризуються багатогранністю її складових, динамічною структурою еволюції та певною розбалансованістю, що спричинюється перманентними кризовими явищами, підвищеними економічними, політичними, культурними, екологічними ризиками, а також значним суспільним напруженням. При чому наслідки від зазначених чинників можуть бути непередбачуваними для країн з різним рівнем розвитку. Однією з найбільш суперечливих проблем у царині відповідних досліджень є тема асиметрій фіскального простору, яка торкається багатьох сфер суспільного життя. Водночас означення асиметрій науковці часто використовують як синонім до понять регіональної чи міжгалузевої розбалансованості національної економіки, деструкції економічних чи соціальних процесів, тоді як їх наявність – явище природне й об'єктивне, а питання деструкційного розвитку пов'язане радше з некомпетентністю використання асиметрій у спробах збалансування й покращення соціально-економічної ситуації у державі.

Мета – науково обґрунтувати суть дефініції “асиметрії фіскального простору”, визначити ключові поняття фіскальної теорії, спростувати дуалістичний характер їх змісту.

Результати. Вивчено теоретичні підходи зарубіжних та українських науковців у сфері асиметрій, здійснено детальний аналіз робіт, на основі чого запропоновано авторське визначення дефініції “асиметрії фіскального простору”. З'ясовано їх вплив на формування оптимальної податкової системи.

Висновки. Фіскальний простір під систематичним впливом асиметрій, пов'язаних з низкою внутрішніх та зовнішніх чинників, зазнає певних неузгодженостей, які по-різному впливають на суспільний розвиток. Важливим аспектом цього параметру є визначення причин виникнення та ідентифікація досліджуваних розбіжностей з метою здійснення ефективного управління фіскальними інструментами, зокрема асиметріями фіскального простору, задля мінімізації ризиків, розбалансованості та хаотичності економічного розвитку, а також зменшення рівня соціального напруги.

Ключові слова: асиметрії, фіскальна теорія, фіскальний простір, асиметрії фіскального простору, фіскальна політика, оптимальна податкова система.

Рис.: 2, бібл.: 20.

Галина ВАСИЛЕВСКАЯ

кандидат экономических наук, доцент, Тернопольский национальный
экономический университет, Тернополь, Украина

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ АСИММЕТРИЙ ФИСКАЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА ГОСУДАРСТВА

Введение. Современные тенденции функционирования экономической системы государства характеризуются многогранностью ее составляющих, динамичной структурой эволюции и определенной разбалансированностью, вызываемыми перманентными кризисными явлениями, повышенными экономическими, политическими, культурными, экологическими рисками, а также значительным общественным напряжением. Причем последствия указанных факторов могут быть непредсказуемыми для стран с разным уровнем развития. Одной из наиболее противоречивых проблем в области соответствующих исследований является тема асимметрий фискального пространства, которая касается многих сфер общественного бытия. В то же время определение асимметрий часто эксплуатируется учеными как синоним понятий региональной или межотраслевой разбалансированности национальной экономики, деструкции экономических или социальных процессов, тогда как их наличие – явление естественное и объективное, а вопрос деструктивного развития связан скорее с некомпетентностью использования асимметрий в попытках сбалансирования и улучшения социально-экономической ситуации в государстве.

Цель – научно обосновать сущность дефиниции “асимметрии фискального пространства”, определить ключевые понятия фискальной теории, опровергнуть дуалистический характер их содержания.

Результаты. Изучены теоретические подходы зарубежных и украинских ученых в сфере асимметрий, осуществлен подробный анализ работ, на основе чего предложено авторское определение дефиниции “асимметрии фискального пространства”. Выяснено их влияние на формирование оптимальной налоговой системы.

Выводы. Фискальное пространство под систематическим воздействием асимметрий, связанных с рядом внутренних и внешних факторов, испытывает определенные несогласованности, которые по-разному влияют на общественное развитие. Важным аспектом этого параметра является определение причин возникновения и идентификации исследуемых разногласий с целью осуществления эффективного управления фискальными инструментами, которыми являются асимметрии фискального пространства, для минимизации рисков, разбалансированности и хаотичности экономического развития, а также снижения уровня социального напряжения.

Ключевые слова: асимметрии, фискальная теория, фискальное пространство, асимметрии фискального пространства, фискальная политика, оптимальная налоговая система.

Halyna VASYLEVSKA

Ph. D. (Economics), Assoc. Prof., Ternopil National Economic University, Ternopil, Ukraine,
h.vasylevska@tneu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-0058-198X

THEORETICAL APPROACHES TO DETERMINING THE ASYMMETRIES OF THE STATE FISCAL SPACE

Introduction. Modern trends of home economics are characterized by its components diversity, a dynamic structure of evolution and a certain imbalance caused by permanent crises, increased economic, political, cultural, environmental risks, as well as significant social tensions. Further, the aftermath may be unpredictable for countries with thoroughly different levels of development. Affecting various areas of public life, fiscal space asymmetries belong to the most controversial relevant field-related issues. Meanwhile, a definition of asymmetries is often equally applied to describe the concepts of national economy's regional or intersectoral imbalance, destruction of economic or social processes, still remaining an objective phenomenon. The issue of destructive increase is associated with incompetence of employing asymmetries in an attempt to balance and improve a socio-economic situation in the country.

The **purpose** is to argue a notion of fiscal space asymmetry in order to define the fiscal theory key concepts and classification, to discuss a dualistic nature of their content.

Results. The article reviews theoretical fundamentals by foreign and domestic scientists in the asymmetries domain, provides a detailed analysis of related elaborations, based on which the author's fiscal space asymmetry definition is suggested. Also, their influence on the optimal tax system formation is clarified.

Conclusions. Fiscal space, under the asymmetries' systematic influence, conditioned by a number of internal and external factors, is subject to certain inconsistencies that affect social advancement in different ways. It appears essential to determine the causes as well as to identify differences in question to effectively manage fiscal tools, in particular, the fiscal space asymmetries, to minimize risks, imbalance and chaos of economic development, and to reduce social tension.

Keywords: asymmetries, fiscal theory, fiscal space, asymmetries of fiscal space, fiscal policy, optimal tax system.

JEL Classification: B41, H00.

Постановка проблеми. Вивчаючи за-
сади фіскального простору як сукупності
політичних, економічних, соціальних та
фінансових взаємовідносин, що виника-
ють між державою і суспільством щодо
забезпечення захисту власних інтересів
у процесі реалізації фіскальної політики
з метою розподілу та перерозподілу ВВП,
збалансування бюджетних ресурсів, а та-
кож формування стабільних джерел фі-

нансування основних напрямів діяльності
держави, зумовлених відповідними цілями
та завданнями, варто звернути увагу на
можливості його функціонування й удо-
сконалення. Поширення різноманітних
геополітичних, культурних і соціальних
взаємозв'язків впливають на перебіг еко-
номічних трансформацій, довершуючи при
цьому цілісний процес його становлення,
де домінуючим фактором, безумовно, є

глобалізація. Саме завдяки їй визначається двоїстий характер процесу формування фіскального простору: з одного боку, відбувається його еволюційне удосконалення методом так званого “природного відбору”; а з іншого – його розвиток супроводжується певними суперечностями, конфліктами і навіть парадоксами. Все це суттєво впливає на виникнення асиметрій фіскального простору держави, його структури, побудови та удосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначена проблема посіла одне з вагомих місць у працях як зарубіжних, так і українських науковців: В. Бережного [1], І. Вахович [2], А. Вдовиченко [3], Ф. Грондальські [15], А. Колота [6], Н. Кравчук [7], А. Крисоватого, А. Лайбера Абачі [16], С. Лоренса [16], С. Овсяка [17], П. Самуельсона [18], В. Сафонова [9], Дж. Стігліца [19], Г. Шкондзінські [20], Й. Шумпетера [13] й інших.

У спеціалізованій науковій літературі існує низка різноманітних тлумачень терміна “асиметрія” (від грец. *Asymmetria* – невідповідність [10, с. 59], англ. *Asymmetry* [4, с. 37], франц. *Asymétrie* [11]) – який найбільш узагальнено означає відсутність або порушення симетрії (симетрія – від грец. *symmetria* – рівномірне, пропорційне розміщення точок, або частин якогось цілого центра, середини [10, с. 525]). Натомість автор Оксфордського словника пропонує визначення поняття “асиметрія відносин” і зазначає, що така асиметрія (англ. *Asymmetric*) виникає за умов, коли відносини між певними суб’єктами x та y не відповідають відносинам суб’єктів y та x [14, с.35]. Тоді як у фінансово-економічному словнику запропоновано тлумачення асиметрій у контексті асиметричності інформації, що характеризує дисбаланси господарської системи з позиції отримання конкурентних переваг. Іншими словами, це – “ситуація, за якої частина учасників ринку володіє такою

інформацією, якою не володіють інші зацікавлені особи” [12, с. 48]. Аналогічно цей термін трактує автор “Економічно-математичного словника” Лопатников Л. І., вказуючи, що асиметричність інформації в умовах ринку – це “інформація про об’єкт ринкового обміну, якою володіють учасники цього обміну в неоднаковій мірі...” [8, с. 24]. Натомість жодне фахове джерело не дає пояснення іншим видам економічних асиметрій, до прикладу: бюджетним, соціальним, виробничим, фінансовим, податковим, у тому числі й фіскальним.

Метою статті є наукове обґрунтування суті дефініції “асиметрії фіскального простору”, визначення ключових понять фіскальної теорії, спростування дуалістичного характеру їх змісту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нерівномірність фінансових можливостей та, у зв’язку із цим, диференціація потреб, впродовж певного проміжку часу, змінюють характеристики не лише економічного середовища, а й перспективи його розвитку. Таким чином, можемо стверджувати, що цей фактор, поряд з іншими, суттєво впливає на виникнення коливань економічного простору, а як наслідок, і фіскального. Водночас, наявність перманентного періодичного руху суспільних процесів у державі на тлі зміни економічної кон’юнктури означає парадоксальність сталого функціонування фіскального простору в сукупності постійних фаз економічного циклу. Натомість, беручи до уваги способи еволюціонування матерії, варто поміркувати над відтворенням його гармонійного розвитку, позаяк фіскальний простір є частиною природних явищ, яким притаманні усі ознаки так званого “золотого перетину” [16], доведеного Л. Фібоначчі та століттями підтвердженого в архітектурі (гробниці фараона Стародавнього Єгипту Менеса, XXXI століття до н.е.; давньогрецький храм Парфенона, 448 р. до н.е); живописі та

музиці (Леонардо да Вінчі, у 1490 р. було створено малюнок під назвою “Вітрувіанська людина”; Й. С. Бах, Інвенція № 6 E-dur “Триголосні інвенції: Simfonia in E major, BWV 792”, 1723 р.); хімії, біології та медицині (А. Е. Шанкуртуа, “Земна спіраль Шанкуртуа”, 1862 р.; Дж. А.-Р. Ньюлендс, “Закон октав”, 1865 р.; пропорції тіл, спіральні структури або параметри біоритмів).

Наявність певних новаторських трансформацій супроводжуються відповідними ефектами, що, у свою чергу, провокують як економічні, так і соціальні нерівності в державі. Й. Шумпетер природною причиною цього закономірного феномена визначав, насамперед, періодичні впровадження технологічних новацій, про що свідчить найбільш поширена класична теорія нововведень (інновацій) [13, с. 122–167] ученого. Водночас вагомою підставою виникнення фіскальних асиметрій автор визначав циклічність економічного розвитку, яка відбувається під впливом певних факторів: піднесення й депресії, що відсторонюють економіку від стану збалансованості, а також – кризи й похваллення, які чинять зворотну дію [13, с. 133–135; 318; 461]. Автор переконаний, що кожне нововведення порушує економічну рівновагу.

Продовженням цієї теми стали дослідження учня Й. Шумпетера, П. Самуельсона, який, працюючи над пошуком дієвих інструментів стабілізування національного господарства й стимулювання макроекономічного зростання, вивчав нові можливості економічного аналізу. П. Самуельсон окреслив резервний потенціал для вирівнювання асиметрій і розширення фіскального простору. У цьому контексті учений розглядав державну політику як один із основних дієвих інструментів регулювання економіки. На його думку, фіскальна політика – це “накладання податків і встановлення публічних видатків, завданням яких є припинення коливань кон’юнктурного циклу, сприяння

утримуванню економіки на шляху зростання, без її навантаження на високу і змінну інфляцію” [18, с. 433]. Учений стверджував, що за допомогою податків можна досягти довшеної фінансової стабільності, знизити рівень безробіття й інфляції і, безумовно, відновити економічне зростання у країні.

Податки стали основою формування та реалізації фіскальної політики, а сам процес – важливим елементом її регулятивного змісту. Таким чином, створюючи новітню концепцію оподаткування, Дж. Стігліц визначив кілька ознак податкової системи, які суттєво впливають на формування оптимального фіскального простору будь-якої держави у контексті вирівнювання соціально-економічних асиметрій суспільного розвитку (рис. 1).

Саме ці засади демонструють масштабність впливу податків на розвиток сучасних ринкових відносин та на економічну ефективність зокрема. Оподаткування впливає на загальну рівновагу, на розподіл доходів, формування заощаджень та інвестицій, рівень освіти, оборону держави, охорону здоров’я, навколишнього середовища тощо. Учений переконливо стверджував, що більшість наслідків оподаткування є складними для їх роз’яснення, оскільки оподаткування доходів може впливати на безліч пов’язаних подій (наприклад, визначення кількості часу для здобуття освіти, на прийняття рішень стосовно працевлаштування, окреслення терміну роботи та інші). Суттєву роль щодо означення цих факторів учений відвів асиметричності інформації [19, с. 97–99], під дією якої у сучасному глобальному просторі перебувають усі учасники економічних відносин. Як наслідок цього процесу виникають суттєві ускладнення щодо контролю громадянами дій влади, а фіскальні органи, в свою чергу, обмежені в отриманні інформації стосовно платників податків. Відтак, асиметричність спричинює поширення ще одного наслідку, а саме – уникнення та

Економічна ефективність

- Податкова система не має суперечити ефективному розподілу ресурсів

Простота адміністрування

- Податкова система має бути простою і відносно дешевою в управлінні нею

Еластичність

- Податкова система має бути еластичною і мати можливість легко реагувати (в окремих випадках автоматично) на зміни умов господарювання

Політична відповідальність

- Податкова система має бути сконструйована таким чином, щоб платники податків могли перевірити, скільки сплачують та оцінити, на якому рівні ця система віддзеркалює їх преференції

Справедливість

- податкова система має бути справедливою стосовно всіх платників податків

Рис. 1. Засади оптимальної податкової системи за Дж. Стігліцом*

* Складено на основі [19, с. 551–553].

ухилення від оподаткування [19, с. 97–99]. Поряд з цим, як зазначає, С. Овсяк, на загальну поведінку платника податків суттєво впливає ефективність оподаткування, а також наявна система превентивних заходів й відповідальності за скоєння злочинів ухилення від сплати податків шляхом шахрайства. Якщо ризик і відповідні покарання є низькими, то існує реальна схильність до скоєння податкових деліктів [17, с. 284]. До того ж, з урахуванням високого рівня корупції у державі, підвищення відповідальності з приводу девіантної поведінки суб'єктів фіскальних відносин лише звужує коло афілійованих осіб та збільшує ціну питання.

Незважаючи на специфіку створення і функціонування фіскального середовища, сучасна фінансова теорія демонструє впровадження ліберальних поглядів науковців стосовно осмислення суті, мети,

призначення та впливу податкової системи на формування відповідних взаємозв'язків у фіскальному просторі. Ствердна думка, що у класичній візії податкової системи податки не повинні слугувати метою перерозподілу доходів чи бути інструментом інтервенції держави у господарські процеси, позаяк найкращим, з позиції рівноваги й відтворення механізмом розподілу факторів виробництва та кінцевого продукту, є сам ринок [15, с. 21]. Водночас, історичні традиції засвідчують, що податкові системи характеризуються значною безвладністю, яка уповільнює впровадження ефективних змін, що, з одного боку, сприяє стабільності фіскального простору, а з іншого – є втратою його еластичності, що, безумовно, гальмує перспективний розвиток (рис. 2).

Неоднозначне розуміння природи структурно-функціональних дисбалансів та

Людський фактор

- Суспільство, зокрема кожна людина, з певним острахом ставиться до змін, які можуть негативно відобразитися на якості життя та особистому добробуті кожного. Відтак, краще сприймається наявне податкове навантаження і навіть незначне його збільшення, ніж запровадження нових податкових платежів

Фінансовий фактор

- Факт, що чинні (старі) податки у міру можливості вже були сплачені, а способи зменшення податкового зобов'язання та потенційні скарги щодо уточнення обов'язкових платежів були верифіковані, натомість стосовно нових податків платники зазвичай є більш безпорадні

Ефективність фіскальних органів

- Опір фіскальної служби, що обумовлено рутинною та небажанням пошуку нових рішень, взамін попередніх, добре відомих та глибоко освоєних. Ця обставина має об'єктивний характер: попередньо напрацьовані конструкції оподаткування, як правило, функціонують ефективніше, тоді як нововпроважені зазвичай потребують певних зусиль і часу

Рис. 2. Основні причини гальмування розвитку фіскального простору держави [20, с. 27–28]

суперечливе ставлення до асиметричності глобального розвитку зумовлюють виникнення певної паніки, що підводить до прийняття деструктивних, необґрунтованих управлінських рішень суб'єктами фіскального простору стосовно організації економічних процесів. Таке явище часто породжує певні сум'яття і провокує до хибних висновків науковців. Так, А. Колот стверджує, що “асиметрії в економічному і соціальному розвитку, нестійкість у найширшому її розумінні, де соціалізація відносин у сфері праці, зниження соціальної згуртованості, поширення соціального відторгнення – усе це тренди, реальність початку нового століття, і в цьому чи не головний парадокс сьогодення” [6, с. 205–211]. Відповідно до наших переконань, стійкість соціального й економічного розвитку, а не наявність певних асиметрій у період інтенсивних еволюційних трансформацій може претендувати на звання сучасного парадоксу, тоді як стійкими мають бути базові доктрини, постулати й засади, на яких формуються відповідні

стратегії функціонування та розвитку нинішнього суспільства.

Сучасні геоекономічні системи світу є достатньо еластичними, перебувають у секвентному русі, безперервно адаптуються до зовнішніх умов та сприятливі до еволюціонування, рушійною силою якого є внутрішнє прагнення до досконалості. Важливою особливістю глобального розвитку у третьому тисячолітті стає “вияв подвійних стандартів в економічній політиці країн та недотримання принципу поваги до цінностей, властивій певній локальній цивілізації” [5, с. 16–25]. Саме через це поглиблюються сучасні асиметрії розвитку, зокрема в інвестиційній, інформаційній, економічній, соціальній, а також і фіскальній сферах. Науковці схильні вважати, що “...встановлені асиметрії не дають можливості світовому господарству перейти на новий якісний етап розвитку” [5, с. 16–25]. Проте ми вважаємо, що саме завдяки асиметриям, які виникають у процесі глобальних трансформацій, можна формувати необхідні ме-

ханізми, створювати креативні дієві методи й забезпечувати оптимальні умови функціонування усіх соціально-економічних та суспільно-політичних систем, одночасно сприяти їх ефективній взаємодії у межах відповідного фіскального простору.

Досліджуючи економічну природу фіскального простору, варто зазначити, що присутність певних нерівностей неоднаково впливає на різні форми його функціонування. Окремі дослідники наявність асиметрій на регіональному рівні вважають специфічними особливостями економічних явищ і процесів, які характеризуються відсутністю співмірності, інваріантності, незмінності внаслідок повсюдної і безперервної, як в просторі, так і в часі, трансформації економічних показників..." [1]. Тоді як сама натура, притаманна будь-якому досліджуваному простору, під час його становлення й функціонування у жодному разі не гарантує факта симетричних форм, позаяк однією з ключових схвальних ознак простору є його еластичність і здатність відтворювати й систематизувати форми внутрішнього середовища й адаптуватися до певного зовнішнього оточення, що надає потенційну можливість здійснення перспективного розвитку.

Хибним, на наш погляд, є позиція В. Сафонова з приводу надмірної асиметрії, яка "у кінцевому підсумку призводить до дезінтеграції єдиного регіонального соціально-економічного простору і до зниження ефективності функціонування господарства регіону, прийняттю необумовлених інвестиційних рішень" [9, с. 15]. Автор не визначає параметрів оптимального рівня асиметричності, проте стверджує про негативний вплив надмірної асиметрії. Необґрунтована позиція науковця заздалегідь окреслює асиметрії регіонального соціально-економічного простору як деструктивні й дезінтеграційні чинники та безпідставно стверджує про зниження ефективності

функціонування господарства регіону, небезпеку прийняття необґрунтованих інвестиційних рішень за умов несиметричності функціонування фіскального простору. Натомість феноменологію процесу формування територіальних диспропорцій автор окреслює як наслідок "підконтрольного потоку ресурсів (фінансових, трудових та ін.) з менш розвинутої території до більш розвинутих, у результаті чого перша починає регресувати пришвидшеними темпами, що посилюється при цьому помилковими інвестиційними рішеннями" [9, с. 17].

У продовження попередньої думки І. Вахович окреслює пріоритетне завдання державної регіональної політики, яке полягає у зменшенні "регіональних асиметрій за рівнем сталого розвитку, що є передумовою забезпечення належної якості життя населення, кожного регіону" [2, с. 25]. Зазначені погляди щодо перерозподілу відповідних ресурсів за наявності асиметричного розвитку територій є об'єктивно доконаним фактом. Однак стверджувати про неминучий регресивний характер розвитку регіону, на наш погляд, у цій ситуації не варто, адже складно уявити собі господарську систему держави, яка процвітає на засадах одноманітного бізнесу й обмежена у застосуванні креативних підходів до поліпшення і модернізації умов свого буття. Враховуючи динамічність навколишнього світу, лише завдяки трансформаціям, які спричинені економічними та соціальними асиметріями, можна досягти оптимальних умов функціонування, стабільного розвитку та прагнення сучасного суспільства до саморегуляції й самовдосконалення.

Перекладаючи поняття асиметрії у площину фіскального простору, зауважимо, що їх наявність створює неоднозначні характеристики соціально-економічних процесів, що взаємодоповнюють одна одну, адже сам простір є суперечливою категорією за своєю природою та змістом. Наведені під-

ходи до використання дефініції “асиметрія” дають змогу виокремити спільне для різних сфер науки розуміння її як концепту, якому властиві певні ознаки: невідповідність, відхилення від встановлених норм, непогодження з визначеними параметрами, порушення рівномірності розміщення точок або тіл у просторі, недотримання стану рівноваги. Взаємний зв’язок симетрії й асиметрії окремі науковці розглядають як співвідношення рівноваги та розвитку, керуючись логікою, що симетрія – явище відносне, тоді як асиметрія – абсолютне [7, с. 53]. Відтак, найближчим за змістом до дефініції “асиметрія” вважають поняття “дивергенція” та “диспропорція”, до яких також належать: “виникнення відмінностей, відсутність пропорційності, ... розходження ознак, що характеризують той чи інший об’єкт” [2, с. 27].

Поряд з цим, досліджуючи явище асиметрій у фіскальному просторі, варто зазначити, що більшість науковців схильні пов’язувати з їх наявністю негативні ефекти й таким чином формувати спотворене уявлення про вплив асиметрій на загальний суспільний рівень та якість життя громадян. Водночас закономірності розвитку з позиції доктрин класичної економічної теорії вказують на циклічний характер, пов’язаний з процесами еволюції та прогресу, а вікова практика засвідчує, що розвиток може мати й регресивний характер. Ймовірність виникнення певних ризиків і результат впливу асиметрій значною мірою залежать від якості проведення фіскальної політики у державі, обґрунтованості використання її пасивних і активних режимів, прорахованих відносно фаз ділового циклу. Позаяк асиметрії “функції реакції фіскальної політики” [3, с. 24] полягають на засадах циклічності реалізації регулятивної політики під час економічного зростання у державі й нейтральності – у період рецесії.

У загальному підсумку все це дає змогу характеризувати асиметрії фіскального про-

стору як об’єктивно дійсні розбіжності (відмінності), властиві нерівномірному розвитку основних сфер життєдіяльності суспільства (політичної, економічної, соціальної та фінансової), які може використовувати держава під час формування фіскальної політики з метою коригування соціально-економічної ситуації, збалансування рівнів регіонального розвитку, регулювання бізнесу, зміни якості життя громадян.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, зауважимо, що від детального фахового аналізу й комплексної оцінки впливу асиметрій фіскального простору на його багатовимірну структуру і складові цілком об’єктивно залежить вектор соціально-економічного розвитку держави. Циклічний характер закономірної та багатофакторної ітерації наслідків функціонування фіскального середовища створює суттєві перекося розвитку, ускладнені кумулятивним ефектом негативного нагромадження, які можуть пришвидшити або сповільнити терміни тривалості тієї чи іншої фази економічного циклу.

Вплив асиметрій на побудову моделі функціонування та розвитку держави є всебічно відображеним у просторі й часі. Це стосується усіх країн, незалежно від їх економічного рівня та залученості до світових господарських процесів. Назрілими ознаками сучасних цивілізаційних трансформацій є наявність систематичних загроз, а саме: військових конфліктів, економічних війн, соціальних стресів та напруги у протистоянні щодо встановлення сфер впливу. У результаті посилюється супротив країн всупереч економічному та духовному насиллю, руйнівних реформ та уніфікації цінностей.

Таким чином, глобальна цивілізація інтенсифікує політичні, економічні та соціокультурні контрверсії, поглиблюючи хаотичність, безсистемність і невизначеність загальної світової динаміки, активізуючи міждержавну, міжнаціональну й соціальну

обструкцію, створюючи деформації фіскального простору. Відтак, основним завданням держави у цьому контексті є формування дієвих механізмів і впровадження ефективних методів коригування асиметрій фіскального простору для забезпечення безпеки на засадах збереження національних інтересів, потреб суспільства та вимог сучасності.

Список використаних джерел

1. *Асимметрия и пространственная поляризация развития региональных социально-экономических систем : монография / В. И. Бережной, О. Л. Таран, О. В. Бережная, М. М. Чуракова. Москва : РУСАЙНС, 2017. 314 с.*

2. Вахович І. М., Табалова О. Є. *Регіональні асиметрії сталого розвитку України: діагностика та механізми вирівнювання : монографія. Луцьк : Волинь поліграф, 2012. 344 с.*

3. Вдовиченко А. *Функція реакції фіскальної політики та фіскальна стійкість в Україні. Національний банк України. URL : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=53082664>.*

4. Жданова И. Ф. *Русско-английский экономический словарь : 7-е изд., стереотип. Москва : Медиа, 2006. 879 с.*

5. Запужак В. З., Герман Л. Т. *Асиметрії глобального економічного розвитку. Економічний аналіз : зб. наукових праць. Тернопіль. 2014. Т. 18. № 3. С. 16–25.*

6. Колот А. М. *Асиметрії розвитку соціально-трудової сфери: прояви, причини, передумови подолання. Актуальні проблеми економіки. Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика. 2012. № 6 (132). С. 205–211.*

7. Кравчук Н. *Дивергенція глобального розвитку: сучасна парадигма формування геофінасового простору : монографія. Київ : Знання, 2012. 782 с.*

8. Лопатников Л. И. *Экономико-математический словарь: словарь современной экономической науки. 5-е изд., перераб. и доп. Москва : Дело, 2003. 520 с.*

9. Сафонов В. В. *Развитие региональной социально-экономической системы в условиях*

территориальной асимметрии : автореф. дис. ... канд. эконом. наук: 08.00.05. Ростов-на-Дону, 2013. 25 с.

10. *Словник іншомовних слів / укладачі С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наукова думка, 2000. 680 с.*

11. *Сучасний словник іншомовних слів / укладачі О. І. Скопенко, Т. В. Цимбалюк. Київ : Довтра, 2006. 786 с.*

12. *Фінансово-економічний словник / укладачі : Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Київ : Знання, 2007. 1072 с.*

13. Шумпетер Й. А. *Теория экономического развития. Капитализм социализм и демократия. Москва : Эксмо, 2008. 864 с.*

14. Blackburn S. *The Oxford Dictionary of Philosophy : Okswordski słownik filozoficzny / red. naukowy Jan Woleński. Oxford University Press, 1994, copyright for the Polish edition Warsaw : Książka i Wedza, 1998. 468 s.*

15. Grądalski F. *System podatkowy w świetle teorii optymalnego opodatkowania. Warszawa : Główna Szkoła Handlowa w Warszawie, 2006. 266 s.*

16. Laurence S. *Liber Abaci A. Translation into Modern English of Leonardo Pisano's Book of Calculation. Sigler Laurence. Springer-Verlag New York, Inc, 2002. 636 p.*

17. Owsiak S. *Finanse publiczne: współczesne ujęcie. Wydanie I. Warszawa : Wydawnictwo naukowe PWN SA, 2017. 1134 s.*

18. Samuelson P. A. *Ekonomia. T. 2. Wydanie 2, zmienione. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2004. 620 s.*

19. Stiglitz J. E. *Ekonomia sektora publicznego / red. naukowy przekładu R.Rapacki. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2004. 992 s.*

20. Szczodrowski G. *Polski system podatkowy: strategia transformacji. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2002. 296 s.*

References

1. Berezhnoy, V. I., Taran, O. L., Berezhnaya, O. V., Churakova, M. M. (2017). *Asymmetriya i prostanstvienniaia polyaryzatsia razvitiya regionalnykh sotsialno-ekonomicheskikh system [Asymmetry and*

spatial polarization of the development of regional socio-economic systems. Moscow [in Russian].

2. Vakhovych, I. M., Tabalova, O. Ye. (2012). *Regionalni asymetrii staloho rozvytku Ukrainy: diagnostyka ta mekhanizmy vyryvnyuvannia* [Regional asymmetries of sustainable development of Ukraine: diagnostics and mechanisms of equalization]. Lutsk: Volyn polygraph [in Ukrainian].

3. Vdovychenko, A. *Funktsiia reaktsii fiskalnoi polityky ta fiskalna stiykist v Ukraini* [Fiscal policy response function and fiscal sustainability in Ukraine]. Natsionalnyi Bank Ukrainy – National Bank of Ukraine. Available at: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=53082664>.

4. Zhdanova, I. F. (2006). *Russko-angliyskyy ekonomicheskyy slovar* [The Russian-English Dictionary of Economics]. (7th ed., stereotype). Moscow: Media.

5. Zapukhlyak, V. Z., Herman, L. T. (2014). *Asymetrii hlobalnoho ekonomichnoho rozvytku* [Asymmetries of global economic development]. *Ekonomichniy analiz – Economic Analysis*, 3, 16–25 (Vol. 18) [in Ukrainian].

6. Kolot, A. M. (2012). *Asymetrii rozvytku sotsialno-trudovoi sfery: proiavy, prychny, peredumovy podolannia* [Asymmetries of development of social and labor sphere: manifestations, reasons, preconditions of overcoming]. *Aktualni problem ekonomiky. Demographiya, ekonomika pratsi, sotsialna ekonomika i polityka – Current Problems of the Economy. Demography, Labor Economics, Social Economy and Politics*, 6, 205–211 (Vol. 132) [in Ukrainian].

7. Kravchuk, N. *Dyvergensia hlobalnoho rozvytku : suchasna paradyhma formuvannia heofiansovoho prostoru* [Divergence of global development: modern paradigm of geofinancial space formation]. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].

8. Lopatnikow, L. I. (2003). *Ekonomiko-matematicheskyy slovar: slovar sovremennoy ekonomicheskoy nauki* [Economic and mathematical dictionary: a dictionary of modern economic science]. (5th ed.). Moscow: Delo. [in Russian].

9. Safonov, V. V. (2013). *Razvitiye regionalnoy sotsialno-ekonomicheskoy sistemy v usloviyach ter-*

ritorialnoy asimmetrii [Development of the regional socio-economic system in the context of territorial asymmetry]. (Thesis 08.00.05). Rostov-on-Don [in Russian].

10. Morozov, S. M., Shkaraputa, L. M. (Ed.). (2000). *Slovyk inshomovnykh sliv* [Dictionary of foreign words]. Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].

11. Skopenko, O. I., Tsymbaluk, T. V. (Ed.). (2006). *Suchasnyi slovyk inshomovnykh sliv* [Modern dictionary of foreign words]. Kyiv: Dovtra [in Ukrainian].

12. Zagorodnuy, A. T., Voznyuk, G. L. (Ed.). (2007). *Finansovo-ekonoichniy slovyk* [Financial and economic dictionary]. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].

13. Shumpeter, J. A. (2008). *Teoria ekonomicheskogo razvitiya. Kapitalizm, sotsyalizm i demokratia*. Moscow: Eksmo [in Russian].

14. Blackburn, S. (1998). *The Oxford Dictionary of Philosophy: Okswordski słownik filozoficzny*. Oxford University Press, 1994, copyright for the Polish edition Warsaw: Książka i Wedza [in Polish].

15. Grądalski, F. (2006). *System podatkowy w świetle teorii optymalnego opodatkowania* [Tax system in the light of the theory of optimal taxation] Warsaw: Wydawnictwo Naukowe PWN SGH Warsaw School of Economics [in Polish].

16. Laurence, S., Liber Abaci, A. (2002). *Translation into Modern English of Leonardo Pisano's Book of Calculation*. Sigler Laurence. Springer-Verlag New York, Inc. [in English].

17. Owsiak, S. (2017). *Finanse publiczne: współczesne ujęcie* [Public Finance: a contemporary view]. Warsaw: Wydawnictwo Naukowe PWN SA [in Polish].

18. Samuelson, P. A. (2004). *Ekonomia* [Economics]. Warsaw: Wydawnictwo Naukowe PWN SA [in Polish].

19. Stiglitz, J. E. (Ed.). (2004). *Ekonomia sektora publicznego* [Economics of the public sector]. Warsaw: Wydawnictwo Naukowe PWN SA [in Polish].

20. Szczodrowski, G. (2002). *Polski system podatkowy: strategia transformacji* [Polish tax system: transformation strategy]. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego [in Polish].

Стаття надійшла до редакції 14.05.2020.